

Микола Степаненко

«ОЛЕСЬ ГОНЧАР... ПО-СПРАВЖНЬОМУ ЛЮБИВ УКРАЇНУ» (у слід 100-літньому ювілеєві письменника)

Я називав і завжди називатиму Олесь Гончара ув'язненою совістю ув'язненого народу. Ця совість ніколи не замовкне, говоритиме навіть тоді, коли ми, нарешті, станемо вільними. Адже пам'ять про рабство є найкращим вартувим свободи.

Дмитро Павличко

Олесь Гончар – поборник діяльної духовності, яка синтезує волю народу для збереження соборності людських душ, гуманістичної святості і моральної чистоти.

Микола Жулинський

Нас оточує світ, що є суцільним болем.

Олесь Гончар

Ось і збігло століття з того дня, як прийшов у світ Олесь Гончар – талановитий письменник, видатний громадський і культурний діяч. З ним пов'язана ціла історична епоха, яка охоплює гіркої пам'яті 1930-ті й грізні воєнні роки, складне повоєння, оманливу хрущовську «відлигу», сумнозвісний тоталітарний «застій» і хвилюючий початок довгоочікуваної доби незалежності. Кожен з окреслених періодів нашого становлення – по-своєму непростий, і в кожному з них винятково відчутна присутність Олесь Терентійовича. Він був активним учасником усього, що відбувалося в суспільстві, що переживав наш народ, завжди стояв за правду й боронив, як міг, Україну.

Своїми земними діяннями цей високодостойний майстер слова, безумовно, заслужив якнайширшого визнання. І нащадки дбають, щоб пам'ять про нього жила й міцніла: іменем Олесь Гончара названо виш, школи, бібліотеки, вулиці, на його честь відкрито меморіальні дошки в столиці й інших містах держави, Літературно-меморіальний музей-садибу в селі Суха на Полтавщині, створено міжнародну і всеукраїнську літературні премії. Про письменника укладені грубезні томи наукових, науково-популярних, публіцистичних праць – в Україні плідно трудяться дослідники-гончарознавці, і коло їхнє розпросторюється.

Маємо, однак, і великий борг перед митцем. Думалося, що справу з місця зрушить ювілейний 2018 рік і постать Гончара заяскравіє новими гранями, котрі об'єктивно, без елеїчних тонів віддзеркалять його життєвий подвиг. І наразі прикро, що державні інституції, які мали б передусім говорити про цього патріота, мислителя, культурника, дбати про світло його душі, гідне пошанування, або зовсім промовчали, або подали задуже кволий голос. Та менше з

тим, адже їх замінив сильний і злютований дух народу, куди цінніший за сформалізовані тиради з уст «поціновувачів» від владного Олімпу. «У м і й п р о щ а т и ! Це таки... найвище мистецтво життя» [2, с. 538], – учив нас Олесь Терентійович. І в ці дні його невмируща душа, безсумнівно, осміхнулася з небес усім тим, хто мовив про нього тепло, щиросердно, без примусу і притиску. 100-річчя однозначно потвердило й те, що, хоч «наші сучасні достойники від освіти і влади» намагаються викреслити твори Олесь Гончара «і з шкільної, і з вишівської програми» [4, с. 23], їхні недалекоглядні наміри аж ніяк не позначаються ні на любові до письменника, ні на його художньому набутокві.

«Але це, – як справедливо зауважує Михайло Насенко, – тема для іншої розмови» [4, с. 23]. Ми ж констатуємо, що святкування 100-ліття від дня народження великого українця на державному рівні так і не сталося, а істотно поважна дата ніяк не пришвидшила вихід повного зібрання (12-томника) його творів. Підготовлені до друку 9–12 томи досі лежать у редакційному портфелі «Наукової думки» через брак коштів на їх друк, і скільки ще доведеться чекати на дорогоцінні книги, сказати важко. Скреснути кризі допоможе хіба що меценатство. Воно та волонтерство – чи не найважливіші чинники сучасного українського поступу, наших більших і менших перемог, воєнних зокрема.

Не звучало в ювілейний рік ім'я Олесь Гончара з високих державних трибун. Хтось уважає таку практику «совковою традицією», а комусь це видається неповагою, збайдужінням, яке дедалі примітнішим стає в нашому суспільстві. Так, родина письменника не прагнула пишнот і пафосу довкола

дорогого їм імені, й до волі дружини, дітей, онуків, правнуків нібито прислухалися. Але залишилося не зrealізованим вельми очікуване і близькими ювіляра, і широкою громадськістю – не з'явилися «Публіцистика», «Щоденники», важливі книги про ще не знані факти біографії й віхи творчості Олесь Терентійовича.

Та закцентуймо миттевості радісні й вагомі Гончарового ювілейного року.

Перша знакова подія в цьому ряду – відкриття в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка музейної кімнати за взірцем кабінету письменника в будинку Роліт (вул. Б. Хмельницького, 68 у Києві), де він мешкав із сім'єю майже 50 років. Таке символічне увіковічення творчої робітні майстра пера ініціювала його вірна супутниця життя Валентина Гончар. Відвідувачів експозиції чекають безцінні меморіальні речі, багата бібліотека, люб'язно передані рідними до музею. І на душевну розмову до класика справді йдуть шанувальники його доробку – спрагли на високу духовність люди.

Тішить і те, що нашого Олесь Гончара не забуває світ. Його ювілей знайшов відгомін у багатьох країнах, зокрема тих, де нині частими мешканцями є українці. Особливе захоплення викликає португальський переклад роману «Собор», над яким добре потрудився Еміліо Гавдида. Отож видатний епосотворець продовжує «зближувати народи, відкривати їм душі один одного, являючи їх у найбільш істинному, справді глибинному» [1, с. 305]. Адже мислив він неперехідними категоріями, звертався до проблем, над якими не владні простір, час і державні кордони.

Промовистим доказом того, що автор «Прапорносців», «Тронки», «Собору», «Твоєї зорі» – це окремий світ, а його набуток – одна з найяскравіших сторінок нашого художнього буття, нашої величної й водночас навіть ще й дотепер поганьбленої історії, є ювілейні наукові форуми, які відбулися в столиці й на малій батьківщині митця – у Полтаві та Дніпрі. Київський національний університет імені Тараса Шевченка провів Міжнародну наукову конференцію «Твори Олесь Гончара в сучасних інтерпретаціях», Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка – Міжнародну конференцію «Феномен Олесь Гончара в духовному просторі українства», Дніпровський національний університет імені Олесь Гончара – Всеукраїнську конференцію «Світ Олесь Гончара й Олесь Гончар у світі». Підсумком цих поважних зібрань людей із різних куточків України та зарубіжжя є публікація трьох збірників наукових праць, що гідно поповнили гончарану. Посутньо збагатили її також книги відомих

українських дослідників – Віталія Абліцова («Олесь Гончар: ілюзія і дійсність»), Богдана Мельничука («Олесь Гончар і Буковина»), Михайла Наєнка («Олесь Гончар в інтер-інтер'єрі»), Павла Параскевича («Олесь Гончар і Херсонщина»), Петра Кононенка й Миколи Славінського («Наш Олесь Гончар»).

Олесь Гончар над усе любив спілкуватися з простими людьми, вони – головні персонажі його творів. Скільки пам'ятав себе, намагався допомагати кожному, хто потребував якоїсь опіки. За це письменникові дякували увіч, тепле слово мовлять про нього й після відходу в засвіти. Важливо, що про душевну щирість і дієву небайдужість ювіляра цьогоріч говорили вчителі й учні, викладачі та студенти, бібліотекарі й читачі, журналісти та широкий український загал. Йому присвятили вистави і виставки; сумлінно працювали книгозбірні, пропагуючи творчу спадщину літератора; рясніли публікаціями про його доробок, громадянську позицію, державотворчу місію періодичні видання тощо. Глядачам полюбився документальний фільм «Стежками Олесь Гончара», знятий режисером-постановником Валерієм Степаняном-Григоренком.

Окремо слід вирізнити активність Дніпропетровської та Херсонської областей. Ім'я Олесь Гончара впевнено крокувало їхніми степовими просторами, котрі живили його літературний світ, надихали на художні відкриття. З ними він не поривав творчого зв'язку до останніх своїх днів.

Святкування столітнього ювілею нашого самобутнього класика літератури дає право з певністю заявляти, що Гончаровій зорі світити вічно. Вона навсідбіч розсипає перли духовності, щиру, незрадливую любов до України, уселяє віру, що наше майбутнє – у Європі. До неї ми наблизилися впритул, наші кроки на цьому шляхові впотужнилися, вони незворотні. Набувають воістину пророчого сенсу слова незабутнього ювіляра: «...Настане час, коли на кордонах люди сіятимуть хліб!» [3, с. 56].

Література

1. Гончар О. Т. Чим живемо: на шляхах до українського відродження / О. Т. Гончар. – К. : Укр. письменник, 1992.
2. Гончар О. Щоденники : у 3 т. / Олесь Гончар ; упорядкув., підгот. текстів, ілюстр. мат. В. Д. Гончар. – К. : Веселка, 2008. – Т. 2 (1968–1983).
3. Гончар О. Щоденники : у 3 т. / Олесь Гончар ; упорядкув., підгот. текстів, ілюстр. мат. В. Д. Гончар. – К. : Веселка, 2008. – Т. 3 (1984–1995).
4. Наєнко М. Олесь Гончар в інтер-інтер'єрі / М. К. Наєнко. – К. : ФОП «Маслаков», 2018.

